

Eeva Rinne^a ja Kirsi Pauliina Kallio^b

Nuorten tilallisten mielikuvien lähteillä

Tracing young people's spatial associations

World views are dynamic spatial conceptions that each person has their own version of. On one hand, they are conditioned by living environments, life situations and social positions. People from certain regions, countries, cities and neighborhoods tend to share many aspects in their world views, and those with similar social and cultural backgrounds may see the world in particular ways. Yet, concurrently, world views are subjectively established. Each person is actively involved in the processes of spatial socialization through which their spatial imagination and understandings develop and take new directions. Hence, two people living in the same residential area, with a similar background and social positions, have also differing dimensions regarding the worlds in which they live, to a smaller or larger extent. Engaging with these dynamic processes of spatial socialization and world view development, this article focuses on the *sources* of some Finnish young people's spatial conceptions, with whom we have worked in our ongoing research. By employing a theoretical perspective that notices their worlds as topographically conditioned and topologically practiced, we seek for territorial as well as relational spatial dimensions from the worlds in which they find themselves living.

Keywords: topology, topography, young people, worldview

Johdanto

Kullakin ihmisellä on omanlaisensa käsitys maailmasta, jossa hän elää. Mielikuvat muotoutuvat henkilökohtaisten kokemusten, sosiaalisesti jaetun ymmärryksen ja opitun tietoperustan vuorovaikutuksessa. Arkiset elinympäristöt tulevat tutuiksi niiden käyttämisen kautta, mutta tilallinen mielikuvitus sisältää käsityksiä myös välittömän fyysisen elinpiirin ulkopuolelta. Humanistisessa maantieteessä, jonka piirissä tilan kokemisen monimuotoisuutta on tutkittu 1970-luvulta alkaen, on painotettu tilan hahmottamisen suhteellisuutta (Tuan 1976; Olwig 1981; Karjalainen 1987). Kaukana sijaitsevat ja fyysisesti tavoittamattomissa olevat paikatkin voivat tuntua läheisiltä, kun niihin liittyy tunnesiteitä. Yhtä lailla lähiympäristön elementit, joiden merkitys itselle on vähäinen, saattavat vaikuttaa kaukaisilta. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen suomalaisen uranuurtaja Majjaliisa Rauste-von Wright (1986) onkin esittänyt maailmankuvan kertovan siitä, millaisiin asioihin ihminen uskoo – mitä hän pitää totena tai todellisena.

Omassa tutkimuksessamme olemme havainneet, että nämä ajatukset eivät ole vanhentuneita, mutta nähdäksemme niitä ei ole viety riittävässä määrin eteenpäin viime vuosikymmeninä. Tieteellinen kiin-

a. Tampereen yliopisto, eeva.rinne@uta.fi; b. Tampereen yliopisto

nostus maailmankuvien rakentumiseen on vähentynyt yhtäältä sosialisatio-käsitteen rapautumisen vuoksi. Ajatus ylhäältä alaspäin suuntautuvasta yksisuuntaisesta sosialisatiosta, jossa kulttuuria ja yhteiskuntaa siirretään seuraavalle sukupolvelle, tuli tiensä päähän, kun lasten toimijuuden merkitystä alettiin korostaa 1980-luvulla (Connell 1987; Strandell 2010). Merkittävänä poikkeuksena voidaan mainita Anssi Paasin tilallisen sosialisatian tutkimus liittyen alueellisten identiteettien ja kansalaisuuden välittymiseen ja kehittymiseen (esim. Paasi 1996; 1999; 2004). Viime vuosina kansainvälisessä tutkimuksessa on ryhdytty kehittämään dynamisempaa sosialisatian käsitettä. Sosialisatio ymmärretään monimutkaisina ihmisten ja instituutioiden välisinä, arkielämässä toteutuvina subjektiivisina prosesseina, jotka johtavat moninaisten käsitysten ja identiteettien rakentumiseen (Hörschelmann & Schäfer 2007; Habashi 2008; Kallio 2014; Silova 2014). Tämä näkökulma tarjoaa välineitä myös maailmankuvien rakentumisen tarkasteluun.

Koska tilalliset mielikuvat ohjaavat voimakkaasti paitsi ajatteluamme, myös toimintaamme, on tärkeää pohtia niiden syntyprosesseja. Milloin, missä ja miten maailmankuvien syntyminen alkaa? Ovatko henkilökohtaiset maailmankuvat joskus valmiita vai muuttuvatko ne läpi elämän? Miksi jotkin maailman olemukseen liittyvät käsitykset ovat laajasti jaettuina, mutta toiset kiistanalaisia? Millaisia rooleja yksilöllä, instituutioilla ja sosiaalisilla ja fyysisillä ympäristöillä on maailmankuvien rakentumisessa? Näihin kysymyksiin olemme etsineet näkökulmia meneillään olevissa tutkimushankkeissamme, joihin tämä artikkeli perustuu.

Sosiaalisen konstruktionismin oppien mukaisesti maailmankuvat muodostuvat yksilön ja hänen elinympäristöjensä välisessä dynamisessa liikkeessä, joka on erityisen kiivasta kriittisissä elämänvaiheissa (ks. esim. Gergen 2001; Berger & Luckmann, 1987). Tällaisia ovat esimerkiksi nopean kasvun vuodet, uusien perhesuhteiden luominen, muutto toiseen kulttuuripiiriin, rajut yhteiskunnalliset muutokset ja henkilökohtaiset kriisit. Otamme tässä artikkelissa tarkastelun kohteeksi yhden elämänvaiheen, jossa tilalliset mielikuvat rakentuvat ja muuttuvat voimakkaasti. Keskitymme analyysissämme yläkouluikäisten nuorten maailmankuviin, joiden kehitykseen vaikuttavat monet tahot. Koululaitos ja perhe ovat instituutioina merkittäviä maailmankuvien tarjoajia. Niiden ohella erilaiset vertaisryhmät, mediat ja populaarikulttuurin toimijat esittävät vaihtoehtoisia sosiaalistumisen kohteita. Sosiaalisina subjekteina lapset ja nuoret eivät ole vain kulttuurisen siirron ja tiedon vastaanottajia, vaan sosialisatioprosessin aktiivisia osallisia. Tutkimuksemme tavoitteena onkin ymmärtää maailmankuvien muodostumista sosio-spatiaalisesti ehdollistettuina subjektiivisina prosesseina.

Tutkimuksemme tekee näkyväksi suomalaisten yläkouluikäisten kaupunkilaisnuorten ”maailmaa, jossa elän”. Olemme kiinnostuneita siitä, millaisena nuoret näkevät tilallisen maailman ja millaisiin konteksteihin ja institutionaalisiin ilmiöihin heidän maailmankuvansa pohjautuvat. Olemme piirtäneet näitä kokemuksellisia maailmankuvia näkyviin karttapohjaisten haastattelujen avulla. Tukeudumme tulkinassamme tilateoreettiseen ajatteluun, joka suhtautuu elettyyn maailmaan topografisesti ehdollistettuna ja topologisesti ohjautuvana koettuna todellisuutena. Näin saamme esiin tilallisuuteen limittyvää kokemuksellisuutta sekä institutionaalista pohjaa. Keskitymme analyysissä erityisesti turismiin, harrastuksiin, mediaan ja kouluun maailmankuvien muodostumisen konteksteina. Artikkelin aluksi esittelemme tutkimuksemme teoreettiset lähtökohdat ja kerromme lyhyesti empiirisen toteutuksesta. Tämän jälkeen siirrymme analyysiin, joka jakautuu neljään alalukuun. Lopuksi esitämme johtopäätöksiä nuorten maailmankuvien rakentumisen tilallisista ulottuvuuksista.

Dynaamisen sosialisatian tilallisuus

Kuten maantieteilijät ovat argumentoineet 1970-luvulta alkaen, tila itsessään ei ole absoluuttista tai suhteellista (esim. Harvey 1973; Tuan 1976; Murdoch 2006; Murphy 2012). Maailmaa ja sen ilmiöitä on kuitenkin mielekäästä tarkastella näiden tilateoreettisten, erilaisia tulkinnan mahdollisuuksia avaavien ulottuvuuksien suhteen. Lähestymme tutkimuksessamme maailmankuvien dynaamista rakentumista yhtäältä alueellisesti rajautuvan, toisaalta suhteellisesti merkityksellistyvän tilallisuuden näkökulmista. Artikkelin osa laajempaa tutkimusta, jossa sovelletaan ja kehitetään tätä teoreettista otetta (esim. Häkli 2013; Kallio, Häkli & Bäcklund 2015; Kallio 2016).

Alueellisen maailman hahmotamme *topografian* termein. Euklidisessa tilassa todellistuva topografinen maailma on territoriaalisesti jäsenyvä sisäkkäisten ja päällekkäisten alueiden tilkkutäkki, josta voidaan hahmottaa suurempia ja pienempiä yksiköitä sekä niiden välisiä rajoja ja hierarkioita. Vallitsevana tilan

hahmottamisen muotona topografinen tilakäsitys informoi suurta osaa esimerkiksi julkishallinnon ja instituutioiden – esimerkiksi kouluopetuksen – toiminnasta ja sisällöstä. Ihmiset myös sanallistavat maailmojaan tyyppillisesti alueellisin käsittein.

Suhteellisesti merkityksellistyvän maailman miellämme *topologisena* elämisen tilana, jossa sosiaaliset suhteet määrittävät tilalliset siteet. Tällöin todellisuus ei näydy kiinnitettyjen pisteiden ja niiden tunnettujen suhteiden luomana, yleisesti olemassa olevana kokonaisuutena, vaan elämäkokemuksista käsin rakentuvina merkitysten läpäisemänä tilallisten kiinnekohtien vyyhteinä. Topologisesti tulkittuna maailmaa isona oliona ei ole olemassa; sen sijaan ihmiset ylläpitävät ja luovat jatkuvasti toiminnassaan sosiaalisesti merkityksellisiä, jokaiselle hieman eri tavoin näyttäytyviä, maailmoja. Ne toteutuvat jaetuissa merkityksenannoissa ja toiminnassa sekä limittäisinä että toisistaan erillisinä todelluuksina.

Topologia on alkujaan matemaattinen termi, joka viittaa objektin tai verkoston ominaisuuksien luonteeseen ja jatkuvuuteen, ei niinkään tiettyyn muotoon (Law 2002; Harris 2009: 762). Sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa tämä ulottuvuus on alkanut näyttäytyä erityisen hedelmällisenä, koska se tarjoaa mahdollisuuden seurata voimakkaastikin muuttuvien ilmiöiden jatkuvuutta (kattava teoreettinen tarkastelu, ks. Martin & Secor 2014). Lisäksi topologinen tilakäsitys painottaa inhimillistä tulkinnallisuutta ja subjektiivisuutta. Näkökulma korostaa socialisaation toiminnallista luonnetta: maailmankuvat eivät rakennu yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksessa itsestään, vaan niitä *rakennetaan* kontekstuaalisesti (esim. Horschelmann & Schäfer 2007; Habashi 2008; Kallio 2014; Silova 2014). Tähän enemmän tai vähemmän tietoiseen rakennustyöhön osallistuvat institutionaaliset toimijat, arkielämässä välittömästi ja välillisesti kohdatut ihmiset, sekä subjekti (lapsi/nuori) itse.

Topografisen ja topologisen tilallisuuden suhde voidaan hahmottaa monin tavoin: vaihtoehtoisina ontologioina, hierarkkisessa suhteessa toisiinsa tai yhtäaikaisina ulottuvuuksina. Tässä artikkelissa tukeudumme näistä viimeiseen tulkintakehykseen, jossa topografinen ja topologinen tilallisuus tarjoavat toisiansa täydentäviä näkökulmia maailmankuvien rakentumisen tutkimiseen (vrt. Paasi 2011; Häkli & Kallio 2014). Yhteisöllistä elämää voidaan tällöin analysoida topografisesti järjestettynä ja topologisesti ohjautuvana koettuna todellisuutena (Kallio *et al.* 2015). Näin alueellisesti institutionalisoitu maailma antaa raamit, joiden puitteissa ihmiset, tässä artikkelissa nuoret, toteuttavat elämisaailmojaan henkilökohtaisista lähtökohdista käsin ja rakentavat samalla maailmankuviaan yhdessä muiden kanssa.

Tilallinen kiinnittyminen vaihtelee tilanteittain ja yksioittain. Niin fyysisesti läheiset kuin kaukaisetkin paikat voivat saada erityisiä merkityksiä tärkeäksi koettujen asioiden, tapahtumien ja ihmisten kautta, eikä kokijalla tarvitse välttämättä olla suoraa kosketusta kyseiseen paikkaan (esim. sukulaisen asuinpaikka tai televisiosarjan konteksti topologisen merkityksellisyuden määrittäjinä). Nämä tunteet ja kokemukset vaikuttavat maailmankuvien muodostumiseen ja siten myös toimintaan. Samoin sosiaaliset viitekehykset asettuvat vaihtelevasti sen mukaan, mihin ihminen kokee itse kuuluvansa (esim. kuuluminen ikäluokkaan tai länsimaiseen yhteisöön). Koska yhteisöllisen kiinnittymisen ehdot ovat sosiaalisia, liittyy niihin myös erilaisia ajallisia ulottuvuuksia (erilaiset tarinat, mahdolliset tulevaisuudet, monitulkintainen tämänhetkisyys).

Konteksti laajasti ymmärrettynä vaikuttaa siis siihen, miten ihminen hahmottaa tilallisia ja ajallisia etäisyyksiä (Allen 2011). Kun tähän lisätään yksilöiden erilaiset tavat kokea ja tulkita sosiaalista elämää, on selvää, että tilallinen socialisaatio on vaikeasti ennustettavaa. Vaikka lapsia ja nuoria pyritään esimerkiksi koulussa edelleen socialistamaan vahvasti alueellisesti jäsentyvään varsin topografisesti hahmottuvaan maailmaan, tarjoavat heidän ystäväpiirinsä, perhe-elämänsä sekä ylikansalliset tietoverkot ja mediat varsin toisenlaisia käsityksiä ihmisten, ilmiöiden, tavaroiden, ideoiden, paikkojen ja tapahtumien välisistä yhteyksistä. Näissä ristipaineissa muodostuvat tilalliset mielikuvat ja niihin pohjautuvat näkemykset eivät jakaudu topografisiin ja topologisiin ”osioihin”, vaan punoutuvat yhteen käsitykseksi ”maailmasta, jossa elän”. Analysoimalla näitä maailmankuvien elementtejä voidaan ymmärtää paremmin tilallista kiinnittymistä.

Tutkimusaineistot ja -menetelmät

Artikkelissa analysoitu aineisto koostuu 72:sta seitsemäs- ja yhdeksäsluokkalaisen, 13–16 vuotiaan kaupunkilaisnuoren karttapohjaisesta haastattelusta, jotka tehtiin Pirkanmaalla syksyn 2013 ja kevään 2015 välisenä aikana (Rinteen tutkimushanke¹). Tutkimuksessa pyrittiin pääsemään kiinni lasten ja nuorten

1. Rinteen tekeillä oleva väitöskirja sisältää analyysin suomalaisten koulukirjojen esittämistä maailmankuvista.

käsityksiin ja kokemuksiin perinteistä etnografiaa jäsennellymmällä ja vähemmän sitouttavalla tavalla. Aineistonkeruu toteutettiin tutkimusryhmässämme kehitetyillä nopeasti toteutettavilla laadullisilla menetelmillä (ks. Stenvall 2013; Kallio 2014; Stenvall *et al.* 2015). Empiirisen työskentelyn lähtökohtana olivat osallistujien laatimat kartat, joita käytettiin haastattelurunkona. Olemme havainneet, että konkreettisten karttojen avulla on helpompi puhua myös abstrakteista asioista, joiden esiin kutsuminen pelkän haastattelun keinoin voi olla haastavaa. Tämän lisäksi ennen kasvokkaista työskentelyä toteutettava karttaharjoitus antaa osallistujille aikaa miettiä, mistä he haluavat keskustella. Osallistujat voivat näin rajata haastattelujen ulkopuolelle asioita, joita eivät halua jakaa tutkijoiden kanssa (tutkimuseettinen asetelma, vrt. Young & Barret 2001; Bartos 2012).

Aineistonkeruun aluksi osallistujille annettiin Google Maps -tietokannasta rajattu maailmankarttapohja, jolle he merkitsivät tärkeiksi mieltämiään paikkoja, kokemuksia ja ilmiöitä. Tämän karttapohjan avulla saimme nuorten tilallisten mielikuvien mittakaavaksi koko maailman – vastaavaa laajuutta on muilla tavoin varsin hankala saavuttaa. Nuoret värittivät karttaan myönteisiksi, kiinnostavaksi tai esimerkiksi jännittäviksi kokemiaan paikkoja ja alueita vihreällä. Epämieluisiksi, epäilyttäviksi ja tylsiksi koetut paikat merkittiin punaisella, ja keltainen väri liittyi tunteita herättämättömiin paikkoihin. Karttatehtävän jälkeen toteutetuissa yksilöhaastatteluissa nuoret saivat avata merkintöjensä taustoja ja kertoa niihin liittyvistä mielipiteistään. Vapamuotoiset haastattelut perustuivat siis karttamerkintöihin, jotka toimivat personoituina haastattelurunkoina. Lopuksi osallistujat laativat maailmankuvaansa liittyviä kirjoitelmia, joissa he toivat esiin arkielämäänsä ja mielikuvitusmaailmoihinsa liittyviä näkökohtia. Emme sisällyttä kirjoitelmia tämän artikkelin analyysiin.

Tutkimusaineisto perustuu kansallisvaltiokeskeiseen karttapohjaan, mikä on ohjannut osaltaan sen rakentumista ja analysointia. Karttapohjan valinnan perusteena oli tarjota tuttu kuvasto, jonka kautta osallistujat saattoivat kertoa tilallisista kytköksistään ja käsityksistään. Sekä nuorten paljon hyödyntämät verkkokarttapalvelut että koulussa käytetyt kartta-aineistot perustuvat käytännössä aina tähän esitystapaan, joka on vallitseva tilallisen hahmottamisen muoto. Nuorille tutun kuvaston kautta heidän maailmankuviansa topologisten ja topografisten ulottuvuuksien jäljittäminen oli luontevaa, sillä näin aineisto linkittyy tiiviimmin institutionaalisiin tilallisiin sosiaalistamispyrkimyksiin (käytössä sama karttapohjainen kuvasto). Analyysiä informoi aiemmassa tutkimuksessa kertynyt ymmärrys kokemuksellisesta tilallisesta kiinnittymisestä (esim. Kallio 2014; 2016). Osallistujille on luotu pseudonyymit litteroinnin yhteydessä.

Analyysissä kohdistamme huomiomme erityisesti nuorten mielikuvien *lähteisiin*, jotka olemme luokitelleet temaattisesti. Esittelemme neljä keskeistä teemaa: *turismin, harrastukset, median ja koulun*. Turismin teema ilmeni toteutuneeseen ja toivottuun matkustamiseen kohdentuvissa huomioissa. Harrastusten kautta nuoret kertoivat kuulumisestaan erilaisiin vertaisryhmiin ja identiteetteihin. Median vaikutus näkyi niin nuorten ihanteissa kuin negatiivisissakin mielikuvissa, esimerkiksi tv-sarjojen perusteella muodostettujen käsitysten kautta. Tämän lisäksi sosiaaliset mediat tuovat nuorten ulottuville verkostoitumisen mahdollisuuksia kauempana asuviin sukulaisiin, ystäviin ja uusiin tuttavuuksiin. Koululaitos puolestaan tarjoaa nuorille varsin yhtenäistä ulkoa opittavaksi tarkoitettua tietoperustaa, jota he sisäistävät henkilökohtaisista kiinnostuksen kohteistaan käsin.

Mistä on nuorten maailmankuvat tehty?

Etsiessämme aineistosta maailmankuvien rakentumisen konteksteja havaitsimme nuorten tilallisten mielikuvien syntyvän erityisesti turismin, harrastusten, mediakäytön ja koulun piirissä. Henkilökohtaiset kiinnostuksen kohteet ja kokemukset, sosiaalisissa ympäristöissä vallitsevat näkemykset sekä tietoa levittävien instituutioiden tulkinnat kietoutuvat näissä yhteen, tuottaen maailmankuvien aineksia. Käsittelemme seuraavaksi teemoja erillisinä osioina, vaikka arkielämässä ne eivät toki jäsenny erillisiksi elämänpireiksi tai ”lähteiksi”, minkä analyysimmeikin paljastaa. Lopuksi pohdimme maailmankuvien dynaamista rakentumista ja esitämme johtopäätöksiä tilallisesta sosialisatiosta.

Turismi

Matkustamisesta on tullut yhä helpompaa ja halvempaa, ja suomalaiset ovatkin varsin ahkeria ulkomaanmatkaajia. Esimerkiksi tammi–huhtikuussa 2015 tehtiin ulkomaille 2,5 miljoonaa kohdemaassa yöpymisen sisältävää vapaa-ajanmatkaa (SVT 2015). Turismin rooli maailmaa, eri maita ja erimaalaisia ihmisiä

koskevien mielikuvien syntymisessä on siten huomattava. Matkustelun kautta rakentuvat näkemykset perustuvat yleensä omakohtaisiin kokemuksiin, mutta myös vanhempien ja ystävien kertomukset matkoista saattavat olla vaikuttavia. Pelkästään tieto siitä, että on käynyt jossain maassa esimerkiksi vauvana, voi johtaa tilallisten mielikuvien syntyyn tai muutokseen. Näin sosiaalinen elämä ohjaa maailmankuvien rakentumista.

Melkein kaikki osallistujamme pitävät ja haaveilevat matkustamisesta, eikä mukana ollut yhtään nuorta, joka ei olisi käynyt koskaan ulkomailla. Matkustamisen määrä ja muodot toki vaihtelevat. Osa nuorista on käynyt lähinnä Tallinnassa ja/tai Tukholmassa lyhyillä risteilyillä, toisille toistuvat matkat eri puolille maailmaa ovat luonnollinen osa elämää. Joillakin matkustaminen kytkeytyy osaksi arkista perhe-elämää, jossa ympäri maailmaa asuviin sukulaisiin ja ystäviin pidetään yhteyttä internetin välityksellä ja tapaamisilla.

Osa nuorista tiedostaa suomalaisten nauttimat liikkumisvapaudet ja EU-passin tuomat edut. *Tanja* (7. lk.) kertoi kokemuksistaan Ylitorniolla asuvien isovanhempiensa luona, missä rajan molemmiin puolin levittäytyvä elämisaailma konkretisoi niiden läpäisevyyttä. Vaikka rajan ylittäminen on *Tanjalle* arkipäiväistä, tiedosti hän vahvasti kullakin hetkellä olevansa Suomessa tai Ruotsissa. Tämä on esimerkki (nuorille) tyypillisestä maailmankuvien artikuloitumisesta koti- ja ulkomaiden erottelun kautta. John Agnew'n (1994) territoriaalisen ansan (*territorial trap*) käsite selittää alueellisen mielikuvituksen dominaatiota hyvin. Se viittaa "jäätäneeseen maantieteeseen", jossa (kansalliset) valtioista rakentuva kansainvälinen maailmankuva otetaan annettuna (Agnew 2010: 780).

Vallitsevassa valtioperustaisessa hallinnollisessa järjestelmässä maailma jakautuu suurempiin ja pienempiin alueisiin. Arkielämän tapahtumat ja kokemukset perustuvat usein muille kuin alueellisille lähtökohdille, mutta ne "kääntyvät" helposti tämän tilallisen jäsenyyksen mukaisiksi. Esimerkiksi mummon kanssa tehdyllä rutiininomaisella kauppareisillä ruokakauppa ICA:an on varsin vähän tekemistä valtioiden kanssa; silti siitä puhutaan "Ruotsissa" käymisenä. Topografinen mielikuvitus ehdollistaa näin vahvasti maailmankuvien rakentumista samalla, kun sosiaalisesti merkityksellistyvät paikkakokemukset tuottavat ymmärrystä topologisesta maailmasta.

Turismin kautta syntyvät mielikuvat ovat aineistossamme lähes poikkeuksetta myönteisiä, matkailun luonteesta riippumatta. Tyypillisimpiä matkakohteita nuorillemme olivat läntisen Euroopan suurkaupungit sekä Välimeren alueen turistikylät. Matkoihin liitetyt kokemukset olivat samantapaisia: lämmintä ja aurinkoista säätä, uimista, vesipuistoja ja ostoksilla käymistä sekä ravintoloissa syömistä (vrt. Rhoden *et al.* 2016). Samoin lomailun helppous viehätti monia. Lomakylät on rakennettu turistien ehdoilla ja matkat tehdään yleensä perheen kanssa, joten reissussa ollessa ei tarvitse liikkua etäälle kotoisasta tunnelmasta – koko matkan saattaa pärjätä jopa suomen kielellä.

Tämän tyypisissä turistikohteissa käyneet nuoret olivat yleensä värittäneet vihreäksi koko maan, jonka alueelle se sijoittuu, mikä korostaa edelleen alueelliseen järjestyksen määrittelyvoimaa. Seitsemäsluokkalainen *Aura* oli merkinnyt Espanjan ja kirjoittanut viereen "lomat, lomamatkat" käytyään Aurinkorannikolla. Hän kertoi, että siellä oli "aika semmonen niinku samanlainen fiilis kun niinku Suomessakin, mut vaan semmonen erilainen niinku maasto ja semmonen niinku". Espanja merkitsi *Auralle* lomapaikkaa, jossa voi tilata ruuan suomenkielisestä ruokalistasta. Lomakohte edustaakin monelle tällaista huoletonta ja helppoa paikkaa, jonka kulttuurilla tai fyysisellä olemuksella ei ole näennäisesti juurikaan merkitystä – tuttua ja turvallista, mutta samalla erityistä ja arjesta poikkeavaa (Pons 2003). Toisaalta turismissa korostuu erilaisuus; lomakohteita markkinoidaan eksoottisuuden tai jopa orientalismin kautta (Yan & Santos 2009). Tämä tutusta ja turvallisesta selkeästi erottuva puoli liitettiin haastattelussa Kiinaan, Japaniin ja Thaimaahan, jotka nähtiin muita maita vahvemmin kulttuurisina. Tyypillisesti eksoottisena nähdyssä lomakohteessa käymisestä vasta haaveiltiin eli se ei ole vielä tuttu paikka: eksoottisuus on jännittävää, kiehtovaa ja vierasta.

Lähes kaikille nuorille jäi lomamatkojen myötä vahva mielikuva maassa (sic) asuvien ihmisten mukavuudesta ja ystävällisyydestä. Vaikka kanssakäyminen tapahtui turismin ehdoilla, esimerkiksi ravintoloiden ja hotellien henkilökunnan kanssa, vaikutti se vahvasti käsityksiin paikallisista ihmisistä. Lyhyet, henkilökohtaiset kohtaamiset edesauttoivat myönteisten mielikuvien syntyä ja vähensivät mahdollisia vierauden tunteita, mikä puolestaan kertoo sosiaalisten suhteiden merkityksestä maailmankuvien rakentumisessa.

Turistimatkailua koskeva analyysimme paljastaa, että perheen ja ystävien, muiden turistien sekä matkailukohteissa työskentelevien ihmisten kanssa luodut paikkakokemukset kietoutuvat valtioperustaiseen

järjestykseen, tullen kommunikoiduksi yhtäältä sosiaalisin, toisaalta alueellisin termein. Huomattavaa on, että kohteesta riippumatta tällaisen turismin tuottamat tilalliset mielikuvat ovat varsin yhdenmukaisia. Tämä paljastaa yhden merkittävän ulottuvuuden turismin topologiasta. Lomapaikan fyysisen sijainnin sijaan muotoutuvien mielikuvien konteksti on ”välimerellinen turismi-instituutio”, joka tuottaa toiminnallisesti tietynlaista todellisuutta. Tässä maailmassa esimerkiksi Atlantilla Afrikan luoteisrannikolla sijaitsevat Kanarian saaret, Egeanmeren äärellä lepäävä Turkki ja Punaisenmeren rannikolle levittäytyvä rantaturistinen Egypti ovat ”naapurimaita”, joiden joukkoon eivät suomalaisnuorten elämismaailmoissa kuulu sellaiset maat kuin Libya, Syyria tai Libanon.

Turismi-instituutiot tarjoavat yhden esimerkin ylikansallisesti jaetusta ja henkilökohtaisesti koetusta topologisesta maailmasta. Niiden dynaamisissa käytännöissä rakentuva eletty ympäristö on tarjolla eri maista ja kulttuuripiireistä saapuville vierailijoille, jotka luovat maailmankuviaan suhteessa kohtaamaansa todellisuuteen. Toisesta suunnasta tätä todellisuutta tarkastelevat kohteissa asuvat ja työskentelevät ihmiset. Heille turistikyliä ei todennäköisesti edusta ensisijaisesti maata, jonka alueella se sijaitsee, vaan liittyy omaan elämänpiiriin erilaisin kytköksin. Samoin moni turisti, jonka maailmankuva on rakentunut toisin kuin nuorilla osallistujillamme, voi liittää kokemuksensa muihin viiteyhteyksiin: yksi vertaa *Malagaa* tunteisiinsa espanjalaiskaupunkeihin, toinen aikaisempiin turistikohteisiinsa ja kolmannelle näkyvintä on kulttuurinen monikerroksisuus. Siksi turismin topologiaa, joka ilmenee kullekin kokijalle eri tavoin, ei voi tavoittaa perinteisen kartan avulla. Silti *Malaga*, *Hurghada* ja *Alanya* ovat niihin tutustuneiden ihmisten maailmoissa varmasti olemassa ja niihin liittyvät näkemyksen jaettavissa.

Turismi on myös erilaisten ajallisten ulottuvuuksien läpäisemää. Kuten mainitsimme, pikkulapsena tehdyt matkat, vanhempien matkamuistot ja kavereiden kertomukset voivat kantaa mukanaan kaikuja turismin maailmoista. Tämän lisäksi turismin kautta kurkotetaan mahdollisiin tulevaisuuksiin. Moni nuoristamme oli värittänyt karttaan maita vihreiksi sen mukaan, missä haluaisi käydä. Toteamus ”olen aina halunnut käydä siellä” toistui läpi aineiston, erityisesti Yhdysvaltoihin liittyen. Mielikuvamatkailu onkin yksi nuorten ilmaisema turismiulottuvuus. Mielikuvien Yhdysvallat on täynnä julkimoja, aurinko paistaa ja elämä on muutenkin vilkasta: ”*Los Angeles ja New York unelmakaupunkeja. Lämpimii isoja shoppailukaupunkeja*” (Hilda, 7. lk.) ja ”*Mä oon aina tykänny vaan Amerikasta, ku sie on just niinku kaikiki julkekikset on just jossain Los Angelesissa ja tälle, ni sit mä oon aina tykänny vaan Amerikasta. Ku sie on just sellanen. Kaikkien elokvien ja musiikin sellanen keskus tai sellanen*” (Ilona, 9. lk.). Näiden mielikuvien taustalla tuntuisi olevan medianäkyvyys ja geopoliittinen aseointi.

Lämpimän ilmaston ja populaarikulttuurisen vetovoiman ohella turismiin houkuttelevat nähtävyydet. Nähtävyysturismin myötä tietyt paikat saavat erityisiä merkityksiä, kuitenkin niin, että pelkkä paikan pikainen *näkeminen* riittää. Tietoa kiinnostavista nähtävyyksistä saadaan kavereilta ja sukulaisilta, mutta myös oppikirjojen valtioesittelyistä. Tässä yhteydessä voidaan puhua ”nähtävyysturismista”, joka tarjoaa yhden näkökulman turismin topologiaan. Tunnetut rakennukset, maisemat, kaupunginosat, museot ja muistomerkit kytkeytyvät toisiinsa verkostona, johon kiinnittyminen liittää yksilön nähtävyysturismin maailmaan. Tätä 1800-luvulta asti rakentunutta todellisuutta eletään yhdessä muiden kanssa valokuvien, postikorttien ja matkakertomusten välityksellä. Digitaalisen kuvaamisen ja sosiaalisen median myötä jakaminen on muuttunut entistä helpommaksi ja halvemmaksi, mikä on nopeuttanut ja laajentanut nähtävyysturisiin perustuvien maailmankuvien leviämistä (jakaminen perheen piirissä, ks. Kennedy-Eden & Gretzel 2016). Nähtävyysturismin rooli tilallisen sosialisoinnin prosesseissa on siten vahvistuva.

Monella nuorella asuu sukulaisia tai perhetuttuja ulkomailla. Heitä käydään tervehtimässä silloin tällöin tai he vierailevat Suomessa. Sisaruksilla tai vaikkapa tädillä saattaa olla poika- tai tyttöystävä Italiasta, isovanhemmat ovat muuttaneet Espanjaan, veli tai serkku on vaihdossa USA:ssa ja niin edelleen. Eniten osallistujillamme oli sukulaisia Ruotsissa. Osa sukulaisista ja ystäväistä puhuu suomea, toisten kanssa kommunikoidaan englanniksi, paikallisella kielellä tai elekielellä. Kielitaitoisimmat toimivat tarpeen mukaan tulkin ominaisuudessa. Nämä ihmissuhteet tuovat ulkomaanmatkailuun turismin rinnalle *kotoisia* ulottuvuuksia, jolloin koti- ja ulkomaiden välinen koettu raja saattaa hieman hälventyä.

Institutionalisoituneen, ylikansallisuutta korostavan massaturismin sijaan ”perheturismi” synnyttää pitkäaikaisiin sosiaalisiin verkostoihin perustuvia *ylipaikallisia* yhteyksiä, joiden merkitykset ovat olemassa vain kunkin sosiaalisen verkoston jäsenille (Nikunen 2010: 79). Esimerkiksi yhdeksäsluokkalaisten *Marian* sukulaisverkosto on levittäytynyt ympäri maailmaa. Hän pitää yhteyttä niin Kazakstanissa kuin Turkin sakin asuviin sukulaisiinsa ja kantaa erityistä huolta Ukrainassa asuvista läheisistään. Hän kokee vanhempiensa kotimaat erityisen läheisiksi, vaikkei käykään niissä kovin usein. Kuulumalla *Marian* ”topologiseen

kotiin” ne edustavat tärkeimpiä paikkoja hänen maailmassaan, verkottuen nykyisen kotikaupunki Tampereen kanssa (Kallio 2016).

Suurin osa turismin kautta syntyneistä mielikuvista on korostuneen myönteisiä, mutta poikkeuksiakin löytyy. Esimerkiksi seitsemäsluokkalaiseen *Jussiin* Espanja ja Kreikka eivät tehneet kovin suurta vaikutusta. Hänelle ne olivat ”*ihan oookoo maita*” eli ”*aika tavallisia, mut ihan mukavia*”. Tämä suhtautuminen kertoo ulkomaanmatkailun banalisoitumisesta keskiluokkaisten suomalaisnuorten keskuudessa. Halvasta ja helposta rantaturismista on tullut joillekin osa arkiympäristöä, jossa perhe-elämää eletään kodin, mökin, mummolan ja ruotsinlaivan ohella (vrt. Pons 2003). Tästä ”arkiturismista” poikkeavat kokemukset voivat olla yllättäviä. Esimerkiksi Suomen Lappi ja sen rauhallisen kaunis luonto ja mahdollisuus ajaa lumikelkalla tekivät *Jussiin* suuren vaikutuksen. Hänen kokemusmaailmassaan fyysisesti ja kulttuurisesti läheisempi turistikohde liittyi näin eksoottisten paikkojen joukkoon.

Matkailuun liittyy toki myös epämiellyttäviä kokemuksia. Tällöin vierailua ”isännöinyt” maa saatetaan kokea turvattomiksi tai pelottaviksi. Esimerkiksi seitsemäsluokkalaainen *Aino* kuvaili kielteisesti kokeamaansa Intiaa seuraavasti:

”Se on niin semmonen.. köyhä maa ja semmonen, et sie on oikeesti kadulla niitä lehmii ja se liikenne on semmosta, että kahella kaistalla voi ajaa viis autoo vierekkään ja ne on ihan, oikeestaan, aika kaubeita paikkoja (naurua). Sie voi nähä ihan mitä vaan”.

Tämän kaltaisten mielikuvien syntyyn vaikuttaa kokemus erilaisuudesta, joka itsessään voi tuntua ikävältä. *Aino* oli merkinnyt myös Kiinan negatiiviseksi paikaksi käytyään Hong Kongissa. Hänelle Kiina ja Hong Kong merkitsevät käytännössä samaa asiaa eli vieraalta tuntuvaa paikkaa. Sanan ”Kiina” käytöllä *Aino* saattoi myös korostaa paikan erilaisuutta länsimaisesta kehyksestä; maan nimellä ei ole oikeastaan väliä, kun paikka on erilainen ja kaukainen. Hong Kongia ja New Yorkia koskevat merkinnät kertovat tästä lisää. Edellinen tuntui hänestä ahdistavalta paikalta jatkuvan hälinän ja valtavien pilvenpiirtäjien vuoksi, jälkimmäinen suurkaupunki sen sijaan oli tehnyt myönteisen vaikutuksen. Kuten aiemmin kerroimme, Yhdysvallat edustaa monelle nuorelle ihanteellista paikkaa, ja se koetaan kulttuurisillisesti helposti lähestyttäväksi. Sitä vastoin itäisyys näyttäytyy monelle sivistymättömänä ja jopa vastenmielisenä, mistä poikkeuksena Aasiassa on omana kulttuuripiirinsään Japani (toiseuden tematiikka, ks. seuraava kappale). Näin kulttuurinen etäisyys koetaan vahvempänä kuin fyysinen kaukaisuus.

Kielteisten mielikuvien syntyyn tuntuvat vaikuttavan erityisesti vieraaksi koettu kulttuuri ja köyhyys, mikä ilmeni toistuvasti Egyptistä puhuttaessa. Se on aineistossamme eniten mielipiteitä jakava turistikohde, jossa nuoria yhtäältä kiehtovat nähtävyysturismin ikaikaiset kiintotähdet – pyramidit ja muinainen kulttuuri – sekä rantaturismin nautinnot, mutta ”tyrkytyskulttuuri” ja ”pahvilaatikoissa nukkuvat ihmiset” ahdistavat. Ne nuoret, jotka mainitsivat jälkimmäisiä seikkoja, pitivät Egyptiä kaukaisena ja epämiellyttävänä maana, toisin kuin ne, jotka kokivat erilaisuuden vähemmän häiritsevänä. Kollektiivisten identiteettien kautta rakentuu helposti me-henki, jonka vastakohdan muodostavat erilaisiksi nähdyt ’toiset’ (Pieterse 2002). Toiseus perustuu eurosentriseen ajatteluun, jossa länsi nähdään hyväksyttävämpänä kuin muu maailma. Toiseuden representaatiot ovat varsin vakiintuneita ja ne näkyvät myös koululaitoksen ja median sisällöissä (Knuuttila & Paasi 1995). Myös esimerkiksi vieraaksi koettu maskuliinisuus voi herättää tytoissa negatiivisia tuntemuksia kyseistä paikkaa tai maata kohtaan. *Pinja* (9. lk.) kuvaili saaneensa Kanarian saarilla miehiltä ahdistavia ja arvottavia katseita, jotka saivat hänet tuntemaan halua paeta tilanteista. Turismin topologiasta voidaan näin tunnistaa myös sosiaaliin asemin, kuten yhteiskuntaluokkaan ja sukupuoleen, liittyviä tekijöitä.

Turismin asema maailmankuvien muodostumisessa on monipuolinen. Vahvoja käsityksiä syntyy omien matkakokemusten, jaettujen kokemusten, nähtävyyssdiskurssien, turismitiedon sekä geopolittisen asemoinnin kautta. Matkojen kautta rakentuu henkilökohtaisia kosketuspintoja, jolloin kohdemaat koetaan yleensä läheisemmiksi kuin muut valtiot. Näihin liittyvät asiat, kuten esimerkiksi uutisaiheet, myös huomioidaan ja muistetaan helpommin.

Harrastukset ja vapaa-ajan vietto vertaisryhmissä

Suomalaisnuoret viettävät aineistommeikin perusteella paljon vapaa-aikaa ohjattujen ja jaettujen harrastusten parissa. Harrastuksiin liittyvät kiinnostuksen kohteet suuntaavat osaltaan heidän käsityksiään maa-

ilmasta. Erityisesti urheilun ja penkkiurheilun piirissä rakennetaan vahvoja mielikuvia eri maista. Joillekin oma urheiluharrastus on niin tärkeä, että se tuntuu hallitsevan koko maailmankuvaa. Nämä nuoret merkitsivät karttapohjalle lähinnä kyseisen lajin kannalta olennaisia paikkoja – esimerkiksi kisoja, joukkueita ja maita, joissa lajia harrastetaan aktiivisesti. Kuten turismin kuvauksissa, tyypillinen tapa ilmaista kokemuksia kartalla oli vihreäksi väritetty valtion alue. Kansallisvaltioperustainen karttapohja saattoi ohjata kokonaisten valtioiden värittämiseen, mutta kansallisvaltiot olivat määräävässä asemassa myös haastatte- luissa, niin omista kokemuksista kuin maailmasta yleisesti kerrottaessa. Myönteinen ”maakuva” voi siis muodostua vaikkapa urheilulajin kansallisen suosion tai henkilökohtaisen kiinnostuksen perusteella.

Jalkapallo on hyvä esimerkki harrastamisen vaikutuksista tilallisiin mielikuvain. Se kiinnittyi aineis- tossamme vahvasti Brasiliaan, mikä selittyi osittain vuoden 2014 Rio de Janeirossa järjestettyjen maail- manmestaruuskilpailuiden medianäkyvyydellä. Hetkellisen mediahuomion suhteellisen pienestä roolista vihjaavat kuitenkin muualle kuin Brasiliaan liitetyt näkemykset. Moni nuorista kannattaa Saksan ja Hol- lannin jalkapallojoukkueita, joissa pelaa omia suosikkeja. Yhdelle pojalle Portugali mieltyi kielteisesti hänen inhokkipelaajansa Ronaldon takia. Ylipäättään joukkueet, joita on mahdollista seurata televisioi- duissa liigapeleissä ja turnauksissa, kuuluivat kielteisessä tai myönteisessä mielessä nuorten ”jalkapallo- maailmaan”. Näiden ohella heidän kokemusmaailmaansa lukeutuivat suomalaiset liigajoukkueet, joiden pelejä seurataan sekä katsomoissa että medioiden välityksellä. Suuri osa jalkapallofaneista oli mukana myös seurojen junioritoiminnassa ja tapasi muita pelaajia kansallisissa turnauksissa. Heidän topologisissa jalkapallomaailmoissaan kansainvälinen ja kansallinen penkkiurheilu kietoutuvat yhteen oman harras- tusporukan ja kansallisen harrastajanuorisoverkoston kanssa.

Kansainväliset kilpailut tekevät urheilusta valtioihin kiinnittyvän harrastuksen ja kansallisen identi- teetin kontekstin. Kansalliset joukkueet edustavat symbolisesti koko kansakuntaa ja siten myös *meitä itseämme* (Häkli 2005). Tunteisiin vetoavat kilpailuasetelmat synnyttävät kielteisiä mielikuvia erityisesti Suomen naapurimaista, jotka nähdään kilpailijoina tai jopa vihollisina. Esimerkiksi *Lasse* (7. lk.) ja *Dan* (9. lk.) värittivät Ruotsin punaiseksi jääkiekossa ilmenevän Suomi–Ruotsi-kilvoittelun vuoksi. *Danin* Venäjään liittyvät kielteiset mielikuvat asettuivat niin ikään urheilun kautta. Lisäksi hän väritti punai- sella Tsekin, jolle Suomi oli hävinnyt jääkiekko-ottelun karttatarjoitusta edeltävänä iltana. Paljastavaa näiden merkintöjen topologiasta on, että tiedusteltaessa näkemystä vaikkapa Ruotsin tai Venäjän *val- tiosta* tai Tukholmasta ja Pietarista *turistikohteenä*, olivat nuorten näkemykset vapaita urheilumaailman merkityksenannoista. Tämä kertoo, että urheilun kontekstissa rakentuvat tilalliset mielikuvat ja niihin kytkeytyvät identiteetit ovat vain yksi maailmankuvien ulottuvuus. Lukuisten kontekstien kirjomissa elä- mismaailmoissaan nuoret ottavat asemia moninaisten identiteettien ja kuulumisen kokemusten kautta (Korkiamäki & Kallio 2014).

Urheilun seuraamisen ohella moni nuori harrastaa päämäärätietoisesti jotakin lajia, mikä oli vienyt heidät koti- ja ulkomaisille turnaus- ja kisamatkoille. Toki myös muihin kuin urheiluharrastuksiin liittyy matkailua: esimerkiksi villisikametsästys Virossa, issikka-vaellukset Islannissa, kalareissut Ruotsissa ja Thaimaassa, laskettelu vuoristoisissa maissa ja valokuvaus eri paikoissa voivat kuulua nuorten kansainvä- liseen harrastustoimintaan. Harrastusmatkoilla poiketaan usein kulttuuritapahtumissa ja tutustutaan kau- punkiympäristöihin, mikä tuottaa toisenlaisia turismikokemuksia kuin rentoutuminen Välimeren maise- missä tai Eiffelin tornin ihmettely. Vaikka suurempia onnistumisia itse harrastuksessa ei tulisikaan, jäävät reissut lähes poikkeuksetta mieleen myönteisinä kokemuksina. Tosin esimerkiksi havainnot luontoar- vojen laiminlyömisestä ja saastuttamisesta voivat johtaa kielteisiin tilallisiin mielikuvain. Maailmankuvia esiteltäessä harrastusmatkailukokemuksetkin sanallistetaan pääasiassa kansallisten kontekstien kautta, vaikka ne olisivat vahvasti paikkasidonnaisia ja sosiaalisesti merkityksellistyneitä.

Sosialisaation kannalta ehkäpä keskeisintä kansainvälisissä harrastustapahtumissa on tutustuminen muihin harrastajiin. Tapaamisten jälkeen nuoret saattavat pitää yhteyttä uusiin tuttavuuksiin sosiaalisen median kautta, ja joskus kohtaamiset johtavat pitkäaikaisiin ystävyksiin. Esimerkiksi muodostelmaluis- telua harrastava *Peppi* (7. lk.) kertoi aikovansa matkata seuraavana kesänä Unkariin tapaamaan harras- tuksen kautta löytämänsä ystävää. Topografisen maailmankuvan rikastumisen ja vahvistumisen lisäksi harrastusmatkailu mahdollistaa näin arkisten monikulttuuristen suhteiden rakentumisen, millä voi olla nuorille suuri identiteettipoliittinen merkitys.

Urheilun ohella Internetin välityksellä pelattavat digitaaliset pelit ovat varsinkin poikien keskuudessa suosittua vapaa-ajan toimintaa. Pikemmin kuin median käyttönä, monet suhtautuvat peleihin harrastuk- sena, jossa touhutaan yhdessä, asetetaan pitkäjänteisiä tavoitteita ja kehitetään taitoja. Tällaisen pelaa-

misestä kautta nuoret luovat tuttavuus-suhteita ympäri maailmaa omista huoneistaan käsin, usein yhdessä paikallisten ystäviensä kanssa. Tuttavuuksia ja ystävyyksiä ylläpidetään pelaamisen lisäksi Facebookin, Skypen ja muiden sosiaalisen median sovellusten avulla. *Joel* (9. lk.) kertoi puhuvansa Skypen välityksellä tsekkiläisten ja sveitsiläisten nettitystäviensä kanssa säännöllisesti, jonka lisäksi hän pitää yhteyttä noin 60 ulkomaalaiseen nettituttuun. Tämä kertoo virtuaali- ja reaali maailmojen limittäisyydestä nuorten koetuissa maailmoissa (ks. myös Stenvall *et al.* 2015: 44). Virtuaaliset ympäristöt voivat näyttytyä varsin konkreettisina toiminnan tiloina, joissa ylläpidetyt sosiaaliset suhteet rinnastuvat fyysisiin kohtaamisiin (Larsen, Urry & Axhausen 2006).

Harrastusmatkojen tavoin intensiiviset verkkopelit voivat johtaa ylikansalliseen sosiaaliseen elämään, johon sisältyy ystävyysien ohella erontekoja. *Roopelle* (9. lk.) on muodostunut nettipelien kautta vahvoja ystävyys-suhteita, mutta hänellä on myös toisenlaisia kokemuksia. Hän oli merkinnyt karttaansa Puolan punaisella, koska hänen pelimaailmassaan puolalaiset pelaajat puhuvat englannin sijaan keskenään puolaa, mikä vaikeuttaa muiden pelaamista. Hänen kokemuksensa paljastavat hyvin, kuinka virtuaaliset areenat toimivat sekä myönteisten että kielteisten mielikuvien lähteinä, eivätkä tässä mielessä eroa merkittävästi muista sosiaalisista ympäristöistä (vrt. Nikunen 2010).

Monelle nuorelle tärkeä vapaa-ajan harraste on ystävien ja tuttavien kanssa ajan viettäminen, ”hen- gaaminen” (Pyry 2016). Näihin paikallisiinkin vertaisryhmiin saattaa kuulua erilaisissa kulttuureissa ja ympäristöissä kasvaneita kavereita, joiden kautta nuorten maailmankuvat moninaistuvat. He eivät välttämättä keskustele syvällisesti juuristaan tai kulttuuritaustoistaan, vaan muodostavat käsityksensä tun- nesiteiden pohjalta (Korkiamäki & Kallio 2014). Esimerkiksi *Samilla* (9. lk.) on muun muassa Irakista, Somaliasta, Etelä-Afrikasta, Turkista ja Saudi-Arabiasta lähtöisin olevia kavereita. Hän oli värittänyt nämä maat kartalle vihreiksi. Haastattelussa hän mainitsi positiivisen kuvan vahvistuneen kavereiden kerrottua Turkin ja Saudi-Arabian olevan rikkaita maita. *Eliaksen* (7. lk.) kaveri on puolestaan kotoisin Indonesiasta. Hänelle oli tullut maasta ja sen ilmastosta niin positiivinen kuva, että hän haluaisi käydä siellä. Nämä maailmankolkat ovat *Samille* ja *Eliakselle* olemassa henkilökohtaisten, sosiaalisesti rakentu- vien merkityksenantojen kautta, muovaten topologisesti heidän maailmankuviaan.

Toisaalta, jos kaverit ovat kertoneet toisissa kotimaissaan vallitsevista sodista tai levottomuuksista, voi suhtautuminen olla myös negatiivista. Tällaisina esimerkkeinä mainittiin muun muassa Irak, Iran ja Mek- siko. Mielenkiintoista kuitenkin on, että moni aineistomme nuori kokee erityisesti Somalian myönteis- seksi paikaksi. Sieltä kotoisin olevien kavereidensa kautta he ovat oppineet, että Somalia on ensisijaisesti kauniita hiekkarantoja. Sotaa ja levottomuuksia he eivät yhdistäneet Somaliaan – kavereiden kertoma tarina oli heille itselleen merkityksellisempi ja siten todellisempi. Tämä esimerkki paljastaa, kuinka lasten ja nuorten tuottama ja jakama intiimi kokemustieto voi päätyä haastamaan vallitsevia mediadiskursseja, joiden vaikutus tilallisen sosialisointi prosesseihin on suuri.

Siinä missä turismin kautta rakentuvat maailmankuvat ovat paljolti kytköksissä perhe-elämään, jae- taan harrastusmaailmoissa kokemuksia ja näkemyksiä muiden harrastajien ja fanittajien kesken. Suurelta osin nämä yhteisöt koostuvat ikätovereista, mutta vaikkapa jalkapallon tiimoilta yhteyksiä syntyy monen ikäisten ihmisten välille. Harrastajaverkostoissa toimitaan sekä paikallisesti omien ryhmien puitteissa että ylipaikallisesti matkustelun ja erilaisten medioiden välityksellä. Tässä toiminnassa jaettu tilallinen mieliku- vitus on usein vahvoihin tunteisiin kytkeytyntä.

Media

Viihde- ja mediakulttuuri kuuluvat erottamattomasti nuorten arkeen ja toimivat medioituneiden mielikuvien lähteinä. Kotimaisten elokuvien ja televisiosarjojen ohella suomalaisnuorten saatavilla on pääasiassa USA:ssa ja Iso-Britanniassa tuotettua ohjelmaa. Erityisesti New York ja Kalifornia ovat viihteen kautta tutuiksi koettuja ja ihanteelliseksi kuviteltuja paikkoja, ja moni nuori pitää pohjoisamerikkalaista kulttuuria kotoi- sana ja tavoiteltavana. Viihde- ja mediakulttuuri kytkeytyvät vahvasti fanikulttuureihin, kuten *One Direction* -yhtyeestä ahkerasti seuraava *Jaana* (7. lk.) aineistossamme esitti. Hän ihailee *One Directionin* ohella yhtyeen koti- maata Iso-Britanniaa ja haluaisi käydä tutustumassa sen jäsenten kotikaupunkeihin, vaikka ei tiedä niistä muuta kuin nimen. Kontrastina tälle ilmiölle näyttyy Venäjä, jonka metropolit vaikuttavat kaukaisilta ja kulttuuri vieraalta. Venäjä esiintyykin mediassa lähinnä kriittisessä valossa uutisten kautta eikä siihen liity nuorten mielikuvissa juuri samastuspintaa saati ”hohtoa”.

Yleensä viihteen kautta muodostetut, eri maita koskevat mielikuvat ovat myönteisiä, mutta erityisesti Etelä-Amerikkaan kohdistuu aineistossamme kielteisiäkin näkemyksiä. Muutama nuorista kertoi urheiluja ja tappeluelokuvista, joissa kolumbialaiset edustivat vastustajia ja paholaisia. Näiden perusteella Kolumbiaan liittyi kielteisiä mielikuvia, jotka saivat vahvistusta muista lähteistä: ”*No mä kuulin, että sielläkin on jotain juttuja, mutta mä en tiedä onko se totta.*” (Jack, 9. lk.). Mielikuvat voivat siis olla varsin epämääräisiä, toisen lähteen kautta saatuja tunteita tai muistikuvia. Elokuvat ja tv-sarjat saattavat toki myös avartaa länsikeskeistä maailmankuvaa. Esimerkiksi *Fast and Furious* -elokuva oli innostanut yhdeksäsluokkalaista *Belindaa* tutustumaan Arabiemiraatteihin ja *Moderni perhe* -sarja oli herättänyt kiinnostuksen Kolumbiaan. Tässä suhteessa erityisen kiinnostava esimerkki viihdemedian vaikutuksesta on *Madagaskar*-elokuva.

Joihinkin mediasisältöihin rakentuu sukupolvikokemuksia. 2000-luvun taitteessa syntyneille suomalaisnuorille *Madagaskar*-animaatioelokuvat ovat tällaisia. Toisin kuin muuhun Afrikkaan, he liittävät Madagaskariin runsaasti myönteisiä mielikuvia. Nuorten mielissä saari on ihmeellisen luonnon ja hauskojen eläinten täyttämä paikka, eivätkä he miellä sitä asutuksi – ainakaan kaupunkeja nuorten tunteella Madagaskarilla ei ole. Tämä on eurooppalaisille tyypillinen ajattelukehys, jossa Afrikan luonto nähdään eksoottisena ja alkukantaisena, ja siten lähes asumattomana maisemana (Kaartinen 2004). Moni nuoristamme haluaisi matkustaa Madagaskarille, ja osa ilmaisi voitonsa jopa asua siellä, vaikka he eivät olleet lainkaan kiinnostuneita muista luonnonoloiltaan vastaavista paikoista. Nuoret eivät olleet rikkooneet saaren lumousta ottamalla siitä selvää muualta kuin kyseisistä animaatioista. Vertaiskulttuurinen erityisasema näyttääkin tehneen Madagaskarista nuorten piirissä koskemattoman keitaan, jonka kautta on mahdollista kiinnittyä reaali maailmasta täysin poikkeavaan todellisuuteen. Näin viihdemedia voi osallistaa nuorten tilallisten mielikuvien rakentumiseen, murtaen realistisen ja fiktiivisen todellisuuden välisiä erotteluja.

Osa nuorten suosimasta televisioviihdestä kulkee viihde- ja asiamedian rajapinnassa. Esimerkiksi *Elämä Lapselle* ja *Nenäpäivä* ovat niin kutsuttuja ”hyväntekeväisysohjelmia”, joiden konseptiin kuuluu tunteisiin vetoava ilmaisu. Ne voivat aineistomme perusteella luoda erityisesti tytöille synkkiä mielikuvia ja synnyttää näin kielteisiä mielikuvia niissä kuvailluista avunkohdemaista. *Aino* (7. lk.) kertoi Etelä-Afrikan ja Somalian olevan ”*tosi pahoja maita*” kidnappausten ja raiskausten vuoksi. Hänen maailmankuvassaan Afrika on kohtuullisen tuntematon ja yhtenäiseltä vaikuttava alue, mikä ei ole harvinaista suomalaisnuorten käsityksissä. Tällöin yksittäiset mielikuvat voivat johtaa yleistyksiin, kuten haastattelun edetessä ilmeni: ”*Et sie, se on oikeestaan varmaan aika mones Afrikan tollases maas, jossa, että sie on kaikkee semmosta pahaa. Ja köyhyyttä ja semmosta*”. Kun tiedustelimme mistä tilanne voisi johtua, hän arveli:

”*No varmaan ainakin se köyhyys on yks juttu. Kun ei oo kellään varaa mihinkään, niin sit ei oo väliä et onks paha tai hyvä. Ja sitten ku siel ei oo varmaan kaubeesti mitään poliisejakaan tai mitään, että ei oo mitään lakeja tai semmosii. Vaikka oliskin, niin kukaan ei noudata niitä semmosis paikoissa.*”

Ainon esimerkki paljastaa yhtäältä Afrikkaan liittyvien mielikuvien topografisen luonteen; kyseessä on iso ja suhteellisen homogeeninen kaukainen alue. Länsimaisessa kehityksessä Afrika näyttäytyykin herkästi yleistysten kautta: Afrika koetaan pikemminkin maana kuin laajana ja moninaisena maanosana (Kaartinen 2004). Tätä käsitystä tukevat median ohella peruskoulun oppikirjat, joissa Afrikkaa käsitellään vähäisesti ja valikoiden¹. Toisaalta haastattelusta ilmenee Afrika-suhteen topologisuus; kyseessä on suomalaisen avustustyön kohde, missä kaikki on huonosti eli päinvastoin kuin ’meillä’ (elintaso, moraali, yhteiskuntajärjestys, arkikäytännöt, jne.). Näiden yhdistelmänä Afrikalla on *Ainon* maailmankuvassa kaukainen ja vieroksuttava sija. Konkreettisiin paikkoihin liitetty omakohtainen tieto voi rikkoa näitä homogeenisuuden ja ylemmyyden tunteita, kuten muiden osallistujien Somaliasta ja Madagaskarista esittämät huomiot osoittavat. Nämä yleisestä Afrika-kuvasta poikkeavat näkemykset sijoittuvat kuitenkin usein ’Afrikka-kehityksen’ ulkopuolelle keskittyen lähinnä ihailtuun luontoon.

Viihdemedian ohella asiamediat vaikuttavat nuorten mielikuviiin maailmasta ja ajankohtaisista tapahtumista. Suuri osa osallistujistamme kertoi seuraavansa ainakin jonkin verran uutisia, yleensä ’sivusilmällä’ aikuisten katsellessa televisiota. Iltalehden puhelinsovellus on monella käytössä ja muutama lukee sanomalehtiä. Haastatteluissa ilmenneet kielteiset tilalliset mielikuvat ovat usein peräisin uutisista, mikä tekee näkyväksi valtamedia uutisoinnin painopisteen: katastrofit, sodat ja ongelmat ovat korostuneesti esillä. Erityisesti käsitykset akuuteista maailmanpoliittisista tapahtumista, kuten Ukrainan kriisistä ja

Ebola-epidemiasta, perustuvat asiamediaan. Ne näkyivät kartoissa siten, että merkinnät hiipivät uutisnäkyvyyden heikentyessä kenttätyöjakson aikana.

Uutistiedonkin sisäistämistä on paikannettavissa sosiaalisia ulottuvuuksia. Tutkimuksen aikana tapahtunut Nepalín maanjäristys ei päätnyt nuorten karttoihin. Mielenkiintoista on myös, että Brasiliassa järjestetyistä jalkapallon MM-kisoista puhuttiin paljon, mutta kukaan ei maininnut Venäjän Sotshissa samana vuonna pidettyä talvi-Olympialaisia, jossa oli mukana lukuisia suomalaisurheilijoita – mukaan lukien kansallinen jääkiekkjoukkue, jonka kannatus nuorten keskuudessa on jalkapalloakin laajempaa (ks. Kallio tulossa). Tulkintamme on, että Nepalín kriisillä ei ollut kiinnekohtia nuorten kokemusmaailmaan ja Sotshin kisat sivuutettiin Venäjään yleisesti liittyvien kielteisten mielikuvien vuoksi. Yksilöllisten maailmankuvien muodostumisen ohella esimerkit kuvaavat kollektiivisen muistin rakentumista; mennyt maailma luodaan jokapäiväisissä teoissa. Tämä näkökulma haastaa käsityksen menneisyydestä nykypäivän ”taakse” koteloituvana staattisena historiana (ks. esim. Väyrynen 2014).

Sosiaaliset mediat tarjoavat uudenlaisia mahdollisuuksia fyysisten etäisyyksien yli kurkottamiseen. Esimerkiksi Skypen välityksellä ihmiset voivat kohdata samassa tilassa eri puolilta maapalloa. Nämä mahdollisuudet limittyvät ja konkretisoituvat varsin monenlaisiin tilallisiin diskursseihin. Pelien lisäksi nuoret seuraavat tietoverkoissa esimerkiksi videoblogeja (vaikkapa ruotsalaisia pelivideoita), joiden tekijöitä he fanittavat ja haluaisivat tavata myös kasvotusten. Sosiaalisen median verkostot voivat perustua myös kansallisten kulttuurien fanittamiseen. *Belinda* (9. lk.) kertoi olevansa Japani-fani, mitä kautta hänelle on rakentunut laaja nettiverkosto. Verkoston suomalaiset jäsenet tapaavat tämän lisäksi toisiaan erilaisissa tapahtumissa ja viettävät lomia yhdessä. Kansainvälisissä harrastus-ystävä-verkostoissa itse harrastus tai ihailun kohde yhdistävät nuoria toisiinsa yli kansallisesti rakentuneiden yhteisöjen, jolloin ’lähellä’ ja ’kaukana’ sekoittuvat tosiinsa.

Nuorten maailma on Suomessa vahvasti medioitunut jatkuvan uutisvirran ja populaarikulttuurisen vaihdon myötä. Median esiin tuomat aiheet ja asiat vaihtuvat ja unohtuvat nopeasti, eikä yksittäisten uutisten tai tuotteiden vaikutuksia maailmankuvien rakentumiseen ole helppo arvioida. Asia- ja viihdeohjelmien sisällöt myös sekoittuvat ja limittyvät nuorten kokemusmaailmoissa lukuisten tiedonlajien kanssa. Samalla media on entistä toiminnallisempaa ja osallistavampaa, ja läpäisee siten nuorten elämää kokonaisvaltaisesti myös tilallisesti.

Koulu

Kuten edelliset analyysiluvut ovat jo tehneet näkyväksi, maailmankuvien muodostuminen on moniulotteinen prosessi. Siksi on vaikeaa ja usein mahdotontakin eritellä, mistä jokin ajatus tai mielikuva on syntynyt. Osa koulun kautta rakentuvista käsityksistä on kuitenkin helpommin yksilöitävissä, koska niiden luonne on erilainen: koulussa opetellaan asioita, jotka tulee voida toistaa oikein. Näin ollen on hieman yllättävää, että osallistujamme kertoivat pääasiassa oppimistaan ikävistä asioista. Esimerkiksi Venäjän Itämeren saastuttavat ydinvoimalaitokset (kemian tunnit), Afrikkaan liitetyt sukupuolitaudit, ehkäisykulttuuri ja räiskaukset (biologian ja terveystiedon tunnit), tyttövauvojen vähäinen arvostus ja heitteillejätö Kiinassa (yhteiskuntaopin tunnit) ja USA:n köyhiä syrjivä terveydenhuoltojärjestelmä (terveystiedon tunnit) mainittiin koulussa opittuina maailmankuvaan vaikuttaneina näkökohtina.

Yhteiskunnallisten epäkohtien ilmeneminen kouluopetuksen tuloksena voi vaikuttaa kriittisen opetuksen tuotokselta, mutta välttämättä näin ei ole. Tämä ilmeni nuorten kertoessa historian ja uskonnon tunneilla käsitellystä lapsityövoiman käytöstä. Se oli luonut monelle nuorelle kielteisen käsityksen Kiinasta ja Intiasta, joissa lapsia hyväksikäyttävän vaateteollisuuden ohella on joidenkin mukaan myös ”liikaa ihmisiä”. Mielenkiintoista on, että nuoret eivät liittäneet lapsityövoiman käyttöä ylikansallisiin eettisiin kysymyksiin tai historiallisiin rakenteisiin, vaan ilmaisivat sitä käyttävien maiden olevan ”pahoja”. Esimerkki paljastaa kouluopetuksessa vallitsevan topografisen ja ainakin jonkinasteisen nationalistisen perustan. Se ei tunnista vaateteollisuuden globaalia luonnetta tai tunnista kansainvälistä vastuuta tuotantokäytännöistä.

Mitä oppilaille jää kouluopetuksesta mieleen tuntuu riippuvan paljolti henkilökohtaisista mielenkiinnon kohteista: historiasta ja politiikasta kiinnostuneet kiinnittävät huomiota erilaisiin asioihin kuin vaikkapa urheilua harrastavat. Eriytymisen ohella turismin keskeisyys koko osallistujajoukollemme näkyy aineistossa selkeästi. Oppikirjoissa ja tunneilla esitellyt turistinähtävyydet, kuten Colosseum ja Eiffeltorni ovat jääneet lähes kaikkien mieleen, ja niiden pohjalta on muodostettu matkailuhaaveita. Moni

on saanut kouluopetuksen perusteella hyvän kuvan myös rikkaasta Norjasta sekä innostunut Australian eksoottisista eläimistä. Yksi nuori kertoi oppikirjojen välittäneen myönteisen kuvan myös Nigeriasta ja Tansaniasta, mikä poikkeuksellisen merkintänä muistuttaa koulunkäynnin subjektiivisuudesta. Vaikka institutionaalinen kehys on vahva, tapahtuu oppiminen aina henkilökohtaisesti.

Opimme myös, mitkä asiat jäävät opetuksessa pimentoon. Nuoret toivat aktiivisesti esiin, että esimerkiksi Etelä-Amerikasta ei puhuta koulussa juuri mitään. Siihen liittyvät mielikuvat perustuvatkin pääosin medioihin. Uutisaiheet eivät sen sijaan tunnu juuri vaikuttavan kouluopetukseen. Esimerkiksi Libyasta osallistujillamme ei ollut yhtä poikkeusta lukuun ottamatta minkäänlaista mielikuvaa, huolimatta aineisonkeruujaksos aikana vallinneesta medianäkyvyydestä. Ainoastaan yhteiskuntaopin lempiaineekseen nimennyt *Joel* (9. lk.) kertoi, että tunneilla oli käsitelty hieman myös Libyan diktatuuria. Kouluopetusta reflektoidessaan muutama nuori mainitsi, että USA:sta kerrotaan hyviä asioita, kun taas Venäjää syytellään kaikesta.

Henkilökohtainen kosketus vieraaseen kulttuuriin tuottaa myönteisiä mielikuvia paitsi turismin, harrastusten ja median yhteydessä, myös koulussa. Nuorten itse tekemät esitelmät ovat vaikuttavia myönteisten tilallisten mielikuvien luoja, joita vaikuttaisi syntyvän alkuperäisestä kiinnostuksesta riippumatta. *Charoen* (9. lk.) oli tehnyt esitelmät Singaporesta, Indonesiasta ja Filippiineistä englannin ja maantiedon tunneille. Maiden puhdas ja kaunis luonto tekivät häneen erityisen vaikutuksen, vaikka hän totesikin, että hänet 'pakotettiin' tekemään esitelmät juuri näistä maista.

Myös kielten opiskelu vaikuttaa tilallisiin mielikuviiin. Englanninkielisistä maista pidetään, koska tuttu kieli tekee niissä toimimisesta helpompaa. Moni myös katsoo elokuvia ja sarjoja englanniksi ja on mukana erilaisissa maailmanlaajuisissa peli- tai animeyhteisöissä. *Annika* (9. lk.) nauttii englannin kielestä ja brittiaksentista niin paljon, että käyttää sitä välillä perheensä kanssa kotona ihan muuten vain. Myös muiden kielten opiskelu saattaa lisätä innostusta kyseisiä maita kohtaan. Osalle kiinnostus Ranskaan on syntynyt juuri kieliopintojen myötä, kun ranskantunnilla on puhuttu Pariisin nähtävyyksistä ja kauniiksi mieltyvä kieli alkaa sopia omaan suuhun. Sitä vastoin kiinaa, ruotsia ja saksaa jotkut pitivät rumina kielinä, mikä voi selittyä osaltaan sillä, että moni opiskelee paitsi ruotsia, myös saksaa vastoin tahtoaan. Esimerkiksi *Leo* (7. lk.) oli värittänyt Saksan punaisella, koska opiskelee kieltä eikä pidä sitä järkevänä: ”*jos ne on semmosen kielen onnistunut tekemään niin...*”.

Nuorten omat taustat ja kiinnostuksen kohteet vaikuttavat osaltaan siihen, millaisia asioita kouluopetuksesta jää mieleen. Omitut, tai mieleen jääneet, asiat voivat kuitenkin olla varsin satunnaisia, joskin monet kulttuuriset ihanteet ja yhteiskunnallisesti vallitsevat diskurssit ilmenevät nuorten kuvauksissa. Kouluopetus perustuu kansallista identiteettiä ja yhteiskuntajärjestystä tukevaan diskurssiin, mikä osaltaan uusintaa kansallisvaltiokeskeistä topografista maailmankuvaa.

Nuorten monimuotoiset koetut maailmat

Nuorten tilalliset maailmankuvat ovat moninaisten, jatkuvasti käynnissä olevien prosessien tuotosta. Niissä yhdistyvät topografinen sijaintitietoihin ja välimatkoihin perustuva oppittu alueellinen tietämys sekä topologinen kokemuksellisuuteen ja sosiaalisiin suhteisiin perustuva ymmärrys. Maailmankuvista keskusteltaessa ilmenee eri tahoilta asettuvia ajattelumalleja ja intressejä, joita seuraamalla voidaan jäljitellä niiden muotoutumisen lähteitä. Olemme käsitelleet edellä turismin, harrastusten, median ja koulun roolia tilallisten mielikuvien syntymisessä. Käytännössä nämä elinympäristöt ovat vahvasti kytkeytyneitä, mikä tarkoittaa, ettei maailmankuvien eri ulottuvuuksien alkuperää ole yleensä mahdollista paikantaa yksiselitteisesti yhteen kontekstiin.

Turismin merkitys on korostunut tutkimuksemme osallistuneiden nuorten maailmanlaajuisen tilallisten mielikuvien synnyssä. Harrastuksilla ja mediallyn ilmeni olevan suuri vaikutus matkahaaveiden syntyyn: laskettelua harrastavaa kiehtovat lumiset ja vuoristoiset kohteet ja jääkiekkoa seuraava on kiinnostunut NHL-pelien näkemisestä. Myös oppikirjojen nähtävyyksiä esittelevät valtiokappaleet loivat nuorille matkustusintoa. Unelmien matkakohdetta valitessa merkittävimpiä seikkoja eivät kuitenkaan olleet fyysiset puitteet, vaan paikkaan liitetty positiivinen suhde. Kukaan nuorista ei esimerkiksi haaveillut matkustavansa Venäjälle katsomaan KHL-pelejä, vaikka Pietariin tai Moskovaan olisi helppo matkustaa junalla. Suomen ja Venäjän välinen geopolittisesti väritynyt raja on nuorille paitsi konkreettinen (harva on käynyt siellä), myös henkinen (harva haluaisi käydä siellä) este.

Institutionalisoitunut topografinen tiläkäsitys näkyy vahvasti nuorten maailmankuvien ehdollistajana. Henkilökohtaisten kokemusten ja sosiaalisten suhteiden kautta rakentuvat merkitykset paljastavat puolestaan kokemuksellisen maailman topologisen luonteen. Analyysimme perusteella vaikuttaa siltä, että henkilökohtainen sidos vahvistaa myönteistä suhtautumista paikkaa tai maata kohtaan, melkein sen luonteesta riippumatta. Läheisyyden tunnetta riittää lisäämään vaikkapa etäinen sukulaissuhde, tuttavuus tai kauan sitten tehty matka – itse *siteen* ei siis tarvitse olla erityisen merkittävä. Ulkomailla asuvista ystäväistä ja sukulaisista kannetaan myös huolta, mikäli he asuvat levottomilla alueilla. Nämä maat miellyvät yhtä aikaa mieluisiksi ja ongelmallisiksi, ja niiden tilannetta seurataan aktiivisesti uutisista ja sosiaalisten medioiden kautta. Maailman ylikansallistuminen ilmenikin tutkimuksessa erityisesti sukulaissuhteiden ja muiden henkilökohtaisten verkostojen kautta.

Nuoret käyttävät erilaisia medioita varsin monipuolisesti niin viihdykkeenä, tiedonlähteenä kuin sosiaalisessa kanssakäymisessä ja verkostoissa. Siinä missä viihdemediat luo myönteisiä mielikuvia, syntyvät kielteiset käsitykset ennen kaikkea uutisten kautta. Uutiset koetaan helposti ulkokohtaisiksi, elleivät ne liity suoranaisesti omaan elinpiiriin. Nuoret kokevat uutisaiheet usein myös ’aikuisten asioiksi’, joihin heillä ei ole sananvaltaa tai riittävää tietämystä. Tätä kokemusta tuntuisi tukevan kouluopetuksen orientaatio, jossa yhteiskunnalliset kysymykset eivät ole keskeisellä sijalla.

Asioihin, joista nuoret kokevat tietävänsä vähän, puuttuu omakohtaisuus, jolloin niihin ei liitetä juurikaan myönteisiä mielikuvia. Vaikka kouluopetuksen sisältö on kokonaisuella luokalle ja jopa ikäpolvelle hyvin samanlainen, jää oppilaiden mieleen varsin satunnaisia, heille *yksilöllisesti* merkityksellisiä näyttäytyviä asioita. Kouluopetuksen näkökulmat eivät myöskään välttämättä kohtaa nuorten koetun osaamisen ja tietoperustan kanssa, jolloin ne jäävät ulkokohtaisiksi. Esimerkiksi Etelä-Amerikkaa käsitellään jonkin verran yläkoulun maantiedossa, mutta nuorillemme nämä asiat eivät olleet jääneet juurikaan mieleen. Jalkapallo ja vaikkapa karnevaalikulkuet edustavat nuorten tyypillistä mielikuvaa Etelä-Amerikasta; ne ovat henkilökohtaisten kokemusten kautta tutumpia kuin vaikkapa oppikirjoissa korostuvat intiaanikulttuurit tai favelat. Nuorten harrastukset ja kiinnostuksen kohteet, esimerkiksi juuri jalkapallo, vaikuttavat vahvasti siihen, miten he hahmottavat maailman. Tämä korostaa sosialisaatioprosessin vaikeasti ennustettavaa luonnetta: tilallinen kiinnittyminen pohjautuu yksilöiden erilaisiin tapoihin kokea ja tulkita ympäristöään ja sen tarjoamia diskursseja sekä opittua tietoa.

Vaikka kukin nuori on yksilö ja jokainen maailmankuva on omanlaisensa kokonaisuus, eivät tilallisen sosialisaation prosessit ole yksilöllisiä. Esimerkiksi geopolittinen asemointi, joka välittyy niin turismin, harrastusten, medioiden kuin koulunkin kautta, vaikuttaa vahvasti maailmankuvien rakentumiseen suomalaisnuorten keskuudessa. Samalla geopolitiikan alueellinen esittämistapa päättyy vahvistamaan näiden mielikuvien topografista luonnetta. Analyysimme osoittaa, että tällaisia yleisiä suuntaviivoja voidaan hahmottaa suhteellisen pienistäkin aineistoista. Tulkintaa vahvistavat aiemmassa tutkimuksessa tekemämme havainnot, jotka kertovat samansuuntaisista maailmankuvista ala- ja yläkoululaisten keskuudessa (Kallio 2014; Kallio *et al.* 2015). Esimerkiksi maailmankuvien moninaisista lähteistä ja niiden geopolittisesta luonteesta voidaan nostaa esiin jo aiemmin mainitsemamme Venäjä. Vieraaksi kokemista edistävä medianäkyvyyteen liittyvät ilmiöt (maa on varsin näkymätön viihdemediassa ja toisaalta hyvin näkyvä uutismediassa), nuorten olemattomat turistikokemukset maasta sekä kouluopetuksen keskittyminen Venäjän uhkaan ja maassa vallinneisiin ongelmiin (vrt. Yhdysvallat) – muiden arkielämässä saatujen tietojen ja näkemysten ohella. Näin eri suunnista tuleva informaatio ja mielikuvat yhdistyvät geopolittiseksi ilmiöksi. Karttapohjan käyttö analyysin perustana saattoi korostaa topografista tiläkäsitystä, mutta haastattelujen avulla saimme mielestämme vahvan tuntuman nuorten omaan kokemukselliseen tietoon.

Topologis-topografinen lähestymistapamme ehdottaa, että maailmankuvat ovat yhtäältä henkilökohtaisesti koettuja ja toisaalta sosio-spatiaalisesti ehdollistettuja. Samalla nämä sosiaalisissa käytännöissä aktiivisesti tuotetut monitahoiset todellisuuskäsitykset ovat ajallisesti ja tilallisesti jatkuvassa liikkeessä. Tutkimuksessamme ilmeni, että tällaisten prosessuaalisten maailmankuvien empiirinen tutkiminen on varsin haastavaa: kenenkään maailmankuva ei ole tiettyssä hetkessä ’valmis’ tai ilmaistavissa yksiuulotteisesti esimerkiksi piirrettävänä karttana. Selkeitä tuloksia, saati yleistyksiä, maailmankuvien muodon tai rakentumisprosessien osalta on näin ollen vaikea tuottaa.

Pidämme maailmankuvien ja tilallisen sosialisaation laadullista tutkimusta kuitenkin tärkeänä. Sen avulla voidaan parantaa ymmärrystä siitä, millaisissa maailmoissa ihmiset *kokevat* elävänsä, millaisiin tilallisiin käsitteisiin ihmisten *toiminta* perustuu ja miten ihmiset mieltävät *itsensä ja muut* suhteessa toisiinsa. Tämän ymmärryksen pohjalta on mahdollista tehdä valistuneita arvauksia yhteiskunnallisesta kehityk-

sestä ja pohtia, millaisia maailmankuvia haluamme vahvistaa ja haastaa lasten ja nuorten arkisissa elinympäristöissä, joissa tilallisen sosialisointin prosessit jatkuvasti toteutuvat.

Kiitokset

Kiitokset Tampereen yliopiston Tilan ja poliittisen toimijuuden tutkimusryhmälle (SPARG), joka on tukenut tämän tutkimuksen tekemistä. Tutkimuksemme rahoituksesta kiitämme Suomen Akatemiaa (SA133521, SA258341, RELATE huippuyksikkö) ja Koneen säätiötä. Alue ja Ympäristö -lehden toimittajia sekä anonymoivia arvioijia kiitämme rakentavasta julkaisuprosessista.

Lähteet

- Agnew, John (1994). The territorial trap: the geographical assumptions of international relation theory. *Review of International Political Economy* 1:1, 53–80.
- Agnew, John (2010). Still trapped in territory?. *Geopolitics* 15:4, 779–784.
- Bartos, Ann (2012). Children caring for their worlds: The politics of care and childhood. *Political Geography* 31:3, 157–166.
- Berger, Peter & Luckmann, Thomas (1987). *The social construction of reality. A treatise on the sociology of knowledge*. Penguin Books, Harmondsworth.
- Connell, Bob (1987). Why the "Political Socialization" Paradigm Failed and What Should Replace It. *International Political Science Review*, 8:3, 215–223.
- Gergen, Kenneth J. (2001). *Social construction in context*. Sage, London.
- Habashi, Janette (2008). Palestinian children crafting national identity, *Childhood*, 15:1, 12–29.
- Harris, Richard (2009). Topology. Teoksessa Gregory, Derek, Johnston, Ron & Pratt, Geraldine (toim.) *The dictionary of Human Geography*. Wiley-Blackwell, Chichester, 762.
- Harvey, David (1973). *Social Justice and the City*. Blackwell, Oxford.
- Hörschelmann, Kathrin & Schäfer, Nadine (2007) 'Berlin is not a foreign country, stupid!' - Growing up 'global' in Eastern Germany, *Environment and Planning A*, 39:8, 1855–1872.
- Häkli, Jouni (2005). Who is the Finn? Globalization and identity in Finland, *Journal of Finnish Studies*, 9:2, 12–26.
- Häkli, Jouni (2013). State space - outlining a field theoretical approach. *Geopolitics*, 18:2, 343–355.
- Häkli, Jouni & Kallio, Kirsi Pauliina (2014). Subject, Action and Polis: Theorizing Political Agency. *Progress in Human Geography*, 38:2, 181–200.
- Kaartinen, Marjo (2004). *Neekerikammo. Kirjoituksia vieraan pelosta*. Turku: k&h, Turun yliopisto, kulttuurihistoria.
- Kallio, Kirsi Pauliina (2014). Rethinking spatial socialization as a dynamic and relational process of political becoming. *Global Studies of Childhood*, 4:3, 210–223.
- Kallio, Kirsi Pauliina (2016). Living together in the topological home. *Space and Culture*, 19:4, 373–389.
- Kallio, Kirsi Pauliina (tulossa). Not in the same world: topological youths, topographical policies. *Geographical Review* [prosessissa].
- Kallio, Kirsi Pauliina, Häkli, Jouni & Bäcklund, Pia (2015). Lived citizenship as the locus of political agency in participatory policy. *Citizenship Studies*, 19:1, 101–119.
- Karjalainen, Pauli Tapani (1987). *Ympäristön eletty mieli*. Joensuun yliopiston kirjasto, Joensuu.
- Kennedy-Eden, Heather & Gretzel, Ulrike (2016). Modern vacations—modern families: new meanings and structures of family vacations. *Annals of Leisure Research*, 19:4, 461–478.
- Knuutila, Seppo & Paasi, Anssi (1995). Tila, kulttuuri ja mentaliteetti. Maantieteen ja antropologian yhteyksiä etsimässä. Teoksessa Kataja, Kimmo (toim.) *Manaajista maalaisaateliin. Tulkintoja toisesta historian, antropologian ja maantieteen välimaastossa*. Gummerrus, Jyväskylä, 28–94.
- Korkiamäki, Riikka & Kallio, Kirsi Pauliina (2014). Ystävyys tilallisen kiinnittymisen suuntaajana: tilateoreettisia tulkintoja lasten ja nuorten ystävyyksistä. *Alue & Ympäristö*, 43:1, 16–33.
- Larsen, Jonas, Urry, John, & Axhausen, K. W. (2006). *Mobilities, networks, geographies*. Ashgate, Aldershot.
- Law, John (2002). Objects and spaces. *Theory, Culture & Society*. 19:5/6, 91–105.
- Martin, Lauren, & Secor, Anna J. (2014). Towards a post-mathematical topology. *Progress in Human Geography*, 38:3, 420–438.
- Murdoch, Jonathan (2006). *Post-structuralist geography: a guide to relational space*. Sage, London.
- Murphy, Alexander (2012). Territory's continual allure. *Annals of the Association of American Geographers*, 103:5, 1212–1226.
- Nikunen, Kaarina (2010). Online among us: experiences of virtuality in everyday life. *Nordicom Review*, 32:2–3, 75–82.
- Olwig, Kenneth R. (1981). Literature and 'Reality': The Transformation of the Jutland Heath. Teoksessa Pocock, Douglas C. D. (toim.) *Humanistic Geography and Literature: Essays on the Experience of Place*. London, Croom Helm, 47–65.
- Paasi, Anssi (1996). Inclusion, exclusion and territorial identities. *Nordisk Samhällsgeografisk Tidskrift* 23, 3–18.
- Paasi, Anssi (1999). Nationalizing everyday life: individual and collective identities as practice and discourse. *Geography Research Forum* 19, 4–21.
- Paasi, Anssi (2004). Place and region: looking through the prism of scale. *Progress in human geography*, 28:4, 536–546.
- Pieterse, Jan Nederveen (2002). Europe and its Others. Teoksessa Goldberg, David Theo & Solomos, John (toim.) *A Companion to Racial and Ethnic Studies*. Massachusetts, Blackwell Publishers, 17–24.

- Pons, Pau Obrador (2003). Being-on-holiday. Tourist dwelling, bodies and place. *Tourist studies* 3:1, 47–66.
- Pyry, Noora (2016). Participation by being: teenage girls' hanging out at the shopping mall as 'dwelling with' [the world]. *Emotion, Space and Society*, 18:1, 9–16.
- Rauste-Von Wright, Maijalisa (1986). *Nuorison ihmis- ja maailmankuva. Sosialisatioprosessi ja maailmankuva*. Turku, Turun yliopiston psykologian tutkimuksia.
- Rhoden, Steven, Hunter-Jones, Philippa & Miller, Amanda (2016) Tourism experiences through the eyes of a child. *Annals of Leisure Research*, 19:4, 424–443.
- Silova, Iveta (2014). Pedagogies of space: (re)imagining nation and childhood in post-soviet states. *Global Studies of Childhood*, 4:3, 195–209.
- Stenvall, Elina (2013). MAPOLIS. Menetelmästä kokemuksiin. *Alue ja ympäristö* 42:2, 1–4.
- Stenvall, Elina, Korkiamäki, Riikka & Kallio, Kirsi Pauliina (2015). Arjen moninaisuuden tavoittaminen tutustumisen kautta. Teoksessa Häkli, Jouni, Kallio, Kirsi Pauliina & Korkiamäki, Riikka (toim.) *Myönteinen tunnistaminen*, Nuorisotutkimusverkoston Kenttä-sarjan julkaisuja, Helsinki, 39–64.
- Strandell, Harriet (2010). From structure-action to politics of childhood: sociological childhood research in Finland, *Current Sociology*, 58:2, 165–185.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) (2015). *Suomalaisten matkailu*. Helsinki, Tilastokeskus, 4.3.2016, http://www.stat.fi/til/smat/2015/13/smat_2015_13_2015-06-08_tie_001_fi.html
- Tuan, Yi-Fu (1974). *Topophilia: a study of environmental perception, attitudes and values*. Columbia University Press, New York.
- Väyrynen, Tarja (2014). Muted national memory: when the Hitler's brides speak the truth. *International Feminist Journal of Politics*, 16:2, 218–235.
- Yan, Grace & Santos, Carla Almeida (2009). "China, forever". Tourism discourse and self-orientalism. *Annals of Tourism Research* 36:2, 295–315.
- Young, Lorraine & Barrett, Hazel (2001). Adapting visual methods: action research with Kampala street children. *Area* 33:2, 141–152.